

שלום עלייכם

מאטָה פִּיאַסִי דְעַמְּ חַזְנוֹן

פארקיזט פון י. זילבערבערג

פארלאג מאטָה ניו יאָרָק

ארוויסגעבען פון
פארלאג מתנות
ביזום
שלום עלייכם פאלקס-אונסטעןוט

Motl Paissy Dem Chazns

By Sholom Aleichem

Arranged

By I. SILBERBERG

*Copyright, 1918
by Olga Rabinowitz*

*Published by
FARLAG MATONES
41 Union Square, New York, N. Y. 10003*

ערשטע אויפלאגא — 1946
צוויטע אויפלאגא — 1955
דריטע אויפלאגא — 1961
פערטע אויפלאגא — 1970

שער-בלאט געציינט פון נאטע קאצל אוווסקי.

Printed in U. S. A.

אַינְהָ אֶלְמָן :

הוינט איז יומ-טוב — מע טאר נישט ווינגען — — —	5
מיר או גוט — איד בין א יתום ! — — — — —	23
וואס ווועט זיין פון מיר ? — — — — —	30
מיין ברודער אליהו האט חתונה — — — — —	45
איד האב א רייכע שטעלע — — — — —	54
א שמאלץ-יגרוב — — — — —	62
מיין ברודער אליהום געטראנק — — — — —	69
מיר פאראפלוייצן די וועלט מיט טינט — — —	78
נאכוווייענישן נאך דער טינט-פאראפלוייצונג — —	88
א נאם ניסט — — — — —	92
אונדזער חבר פיני — — — — —	101
שאטם, מיר פארן סיין אמעריקע — — — — —	110
מיר גאנבעגען די גרענצע — — — — —	121
מיר זענען שוין אין בראָר — — — — —	132
מיט די עמיגראָנטן — — — — —	142
וואונדרער פון אנטווערטן — — — — —	148
די כאָליאסטרע — — — — —	158
זי געונט, פארוואָס ברענסטו נישט ? — — — — —	168
לאָנָאן, פארוואָס ברענסטו נישט ? — — — — —	174
מול-טוב, מיר זענען שוין אין אמעריקע — — —	183
קריעת יסיסוף — — — — —	192
אין געפֿענְקְעִיש — — — — —	200
אַים פון טראָען — — — — —	208
מיט בײֹדע פִּס אַוִיפּ דער ערְד — — — — —	216
אין נוֹיְאַרְק אַוִיפּ דער סְטוּרִיט — — — — —	224
כתרילעוקע אין נוֹיְאַרְק — — — — —	231

לאנדאן, פאר וואם ברענэмטו נישט?

.א.

זינט איך לעב, בין איך נישט געוווען אויף אוז איריד, ווי אין לאנדאן. נישט אין לאנדאן אויך איריד, נאר לאנדאן אליאן אויך איריד. סע קלאפט, אוון סע קליננט, אוון סע פִּיכְּט, אוון סע טראסקעט, אוון מענטשן — מענטשן איזו ווי מאן, איזו ווי מורהשקען! פָּן וואנען געמען זיך איזו פֵּיל מענטשן, אוון וואזהין לויַּהן זיך? הפלנים, ווי וואנען הונגעריך, אדרער זיך האלטן בי איזעקֶּפֶּאָרֶן. אַנִּישְׁת, וואם דַּאֲרָפֶּ מַעַן זיך איזו שטוףן, שלאנן זיך מיט די עלנבוינטן, אומווארֶן אַ מענטשן אוון טרעטן אים מיט די פִּים? איך רעד פָּן פְּינִין. אונדזער חבר פְּנִין, אויב איר געדענקט, האט אַ נִּידְעָרִיקָעָה. דערצו האט ער אַ טבע, ער האלט דעם קאָפֶּ אַרְוּפָה אוון פָּלְאַנְטָעָט מִיט די פִּים. אַ פָּאַרטְּרָאַגְּעָנָעָר מלאָך. דער קאָפֶּ פְּלוֹיט בי אים. דעם ערשטן ברוד-הבא האט ער גַּעַן כאָפֶּט אויף דער באָן. מיר וואנען נאָר אַרְוַיְּסְגַּעַרְךָן פָּן וואָגָן, האט זיך שווין געטראָהָן אָן אָמְגָלִיק. דער ערשטער איז אַרְוַיְּסְגַּעַרְלִוִּין פְּנִין. אַיִּין הוּאָז פָּאַרְקָאַטְּשָׁעָט, אַיִּין זַאֲקָאַטְּגָּעָלָזָט, דאס האַלְדוֹזְטִיכְלָ פָּן יונגעָר זוּיט — איזו ווי תמיד. איך האָב נאָר פְּינִין קִיּוֹן מַאל נִישְׁת געזען איזו חַאְפֶּעֶרְדִּיק. ער האט געברעטן, ווי אויף פָּאָקָן. ער האט אַנְגָּהָוִיכָן שִׁיטָן מַדְנָעָן ווערטער, ווי זוּין שְׂטִיגְגָּעָר אָיז: „לאָנְדָּן! עַנְגָּלָנְד! דִּיזְוָרָאָעָלִי! בָּאָקָל! צַיוּוֹיְלַזְצָעִי! . . .“. עם אָיז אַומְטָעַנְלָעָר געזען אים אַיְנְצְוִישְׁטָילָן. עם האט נִישְׁת גַּעַדְיוּרט קִיּוֹן צַוְּיוֹי מִינּוֹט אָיז אונדזער חבר פְּנִין שְׁוִין גַּעַלְעָנָן אויף דער ערְד, אוון מענטשן האָבָן גַּעַשְׁפָּאַנְט אַיבָּעָר אִים, ווי מַע שְׁפָּאַנְט אַיבָּעָר אַ שִׁיטָן האָלָז. אַ גְּלִיק, וואם זוּין ווֹיְבָן תִּיבְּלָה האט גַּעַמְאָכָט אַ גַּעַוּזָלָד: „פְּנִין, וואָו בִּיסְטָו?“, האט זיך מַיִּין ברודער אלְיהוּ גַּעַנְעָבָן אַ ווֹאָרָפֶּ אַוְן האט אִים אַרְוַיְּסְגַּעַרְלָעָט אַ צַּעַקְנִיְּטָשָׁט אַן אַפְּגַּעַבְּלִיאָקָעָ.

וועטן, ווי און אלטן קאפעליוש. דאס איז געווען גומער איינט. דעם צווייטן פסק האט ער געכאנט דעם זעלביין טאג אין שטאט, און דוקא אויפֿ דער יודיישער גאם, וואם מע רוֹפֶט זי מיט א מאדנען נאמען, "וויאטשעפל", דארט וואו מע פֿאַרְקּוֹפֶט פֿיש און פֿלייש, זידורים, ציצית, עפל, קוואם, פֿיַּהֲלָעַךְ, טעפּ, קאלאשן, — פֿונְקַט דאס אייד גענען, וואם ביי אונדו. ס'זאל פֿעלן אַהֲרֹן. אַפְּילוּ בלאטע אויך ווי ביי אונדו. און שמעקן שמעקט אויך ווי ביי אונדו. אַמְּאל נאָך ערנער. מיר האבן זיך דערדרויט, אַז מיר האבן דערזען דעם וויאטשעפל. פֿני האט זיך שיין צופֿיל דערדרויט. "בָּאַרְדִּיטְשְׁעָוּ!" האט ער זיך צעשרהן. געוואלד, יידיישע קינדעער! מיר זענען נישט אין לאנדאן, מיר זענען אין באַרְדִּיטְשְׁעָוּ!" אַז, האט ער געכאנט אַ באַרְדִּיטְשְׁעָוּ! אַיך האב געמיינט, מע ווועט אים דארטן אַוועקְפִּירן אין שפֿיטאל. פֿון דעם אלט אַן לאָזט אַס טיבֵל אַלְיוֹן נישט גיינ איבער לאָנדאן, אַפְּילוּ אַ טראט. אַיך קּוֹק אויף דעם וויאטשעפל אַן טראט מיר: רבונו של עולם, אַז אין לאָנדאן איז אַזוי, היינט וואם קָאָן שיין זיין אין אַמעַ ריקע? . . .

רעדטיזשע מיט ברכהן, זאגט זיך, אַז לאָנדאן וואָלט געמענט פֿאַרְבְּרַעַנְט וווער נאָך אַיידער מיר זענען געקומען. פֿון דער ערשותער מינוט, וואם מיר זענען געקומען קיין לאָנדאן, האט חיין שוועגעראיין ברכח געוואָרטן אַן אוֹמְחָן אויף דער שטאט — סְפִּנוֹת! סְאַיז דען אַ שטאט? — זאגט זיך. — סְאַיז נישט קיין שטאט, סְאַיז אַ נְהִינָּם! עס וואָלט געמענט קומען אויף אַיר אַ שרפה נאָך פֿאַרְטִּיאָרְן! אַזוי זאגט ברכח, אַז מיין ברודער אליהו פֿרְאוֹטוֹט פֿאַרְעַנְטְּקָעָרְן די שטאט, זוכן מעלות. נאָר עס העלְּקָט אַים, ווי אַ טוֹיטָן באַנקָעָם. ברכח הערט נישט אויף צו שיטן פֿעַך אַז שׂוּעָבֵל אויף דער שטאט אַז ווינטשועען, זיך אַפְּברענען. קיין אַנדער שטראָף ווינטשט זיך אַיר נישט, נאָר ברענען. פֿינְיִים ווַיְיִבְּ, טִיבֵל, האָלָט זיך אַונְטָער. די מאָמע זאגט: "אַפְּשָׁר וועט גַּאט רְחַמְנָה האָבָן אַז דאס לאָנדאן וועט זיין אַונְדוּר לְעַצְמָת אַפְּקוּמָנִישׁ?" נאָר מיר אַין דרייען: אַיך אַז אליהו אַז פֿיני האָלָטן פֿון לאָנדאן אַז עולם ומלוֹאוֹן. אַונְדוּ אַיִד דוקא

געפֿעלֵן אַט דָעַר טוּמָל, ווֹאָס מַע טוּמָלְט, מִיט דָעַם קָאָכְעָנִישׁ, ווֹאָס
סַע קָאָכְט.

וֹאָס אָרָט עַמ אָונְדֶז, אָז סַע קָאָכְט! לְאָז קָאָכְן. אָונְדֶז גַעֲפֿעלַט
נַאֲר נִישְׁט, ווֹאָס מִיר גַיְעַן אָרוּם אָז אָרְבָּעַט. מִיר זָוְן אַקָּאָמִיטָעַט
אוֹן קָאָגָנָעָן נִישְׁט גַעֲפֿיגַעַן. וּמַעְמַעְן מִיר פָּרָעָגָן, אָיז אָדָעַר מַע ווַיִּסְטַ
נִישְׁט, אָדָעַר מַע ווַיְלַיְשְׁטַ עַנְטַפְּעָרָן. מַע הַאָט קִיְיָן צִיְיָת נִישְׁט. מַע
אִיז פָּאָרְטָרָאָגָן. מַע לוֹיְטַ! מִיר מַזְוָן אָכְבָּר הַאָבָן אַקָּאָמִיטָעַט.
מִיר קָאָגָנָעָן זַיְך אָז אַקָּאָמִיטָעַט נִישְׁט בָּאָגָנִין. נִישְׁט מַחְמָת קִיְיָן זַיְך,
נַאֲר מַחְמָת דָעַם, ווֹאָס מִיר הַאָבָן נִישְׁט מִיט ווֹאָס צַו דָעַרְשַׁלְעַפְּן זַיְך
קִיְיָן אַמְעָרִיקָע. מִיְיָן בָּרוּדָעַר אַלְיָהָום קַעַשְׁעַנְעַה הַאָט זַיְך אַוְיְסְגַעְלִיְיָה
דִיקְטַן. דָאָס גַעַלְט, ווֹאָס מִיר הַאָבָן אַפְגַעְלִיּוֹת פָּאָר אָונְדָעַר הַאָלְבָעַר
דִירָה, אִיז אָזָוַעַק ווַיְיָ אָרוֹן. פִּינִי לְאָכְט פָּוּן אַלְיהָוָן: „וֹוָאָס וּוּסְטַ
טָאָז מִיט דָעַר קַעַשְׁעַנְעַה? . . . אַלְיהָוָן אִין פָּעַם. עַר הַאָט פְּיִינְט,
אָז מַע טְרִיבְטַק קָאָטָאָזָעַם. עַר אִיז פְּוֹנְקַט דָעַר הַיּוֹפְּן פָּוּן זַיְן חַבְרַ
פִּינִי. עַר אִיז אַפְּאָרְזּוֹיְנְטַע נְשָׁמָה. פִּינִי רְוֹתַט אִים: „דָאָס פָּאָר-
זָאָרְגַּטְעַ בָּעַל-חַבִּיתָה! . . . זַגְטַמִּיר זַעַנְעַן גַעַקְוּמוּן קִיְיָן לְאָנְדָאָן אִיז
עַר נַאֲר בְּעוֹזָרָן פָּרְיַילְעַבָּר. עַר זָאנְט, אָז דָאָרט, אִין בָּרוֹאָד, אַנְטַ
רְיִידָן יִדְיִישׁ, ווַיְיָ אִין דָעַר הַיּוֹם. דָאָס הַיִּסְטַ: הַאָלְבִּיְדִּישׁ, הַאָלְבַּ
רְוִסִּישׁ.

דָאָס לְשׁוֹן זַיְעַרְסִים אִיז עַרְגָּנָר נַאֲר פָּוּן דִּיְוִיטַשׁ. בְּרַכָּה זָאנְט, אָז
דָרְיוִי עַנְגַּלְעַנְדָעַר מַעְגַּן זַיְן אַכְפָּרָה פָּאָר אִין דִּיְוִיטַשׁ. זַיְ זָאנְט: ווֹאָז
אִיז דָאָס גַעַהְעַרְט גַעַוְאָרָן אִין דָעַר וּוּלְטַ, אָז אַגְּסַט זָאָל הַיִּסְטַ ווַיִּוַּיְטַ
שְׁעַפְּלַ, אָז גַעַלְט זָאָל הַיִּסְטַ „אַיְוּפְּנִי“, „טוּפְעַנִּי“, „טוּרְפַּעַנִּי“? סְאִיז
דָאָז אַגְּסַט, ווֹאָס גַעַהְעַר זַיְך אָז מִיט גַעַלְטַ, הַיִּסְטַעַס „פְּיִיפְּ“.
מִיט דָעַם דָאָזִיקָן „פְּיִיפְּ“ הַאָט זַיְך גַעַטְרָאָפְּן בַּיְ אָונְדֶז אַגְּנַצְעַ מַעְשָׁתַ
אוֹבָר אַיְר וּוּלְטַ, קָאָן אַיְך זַיְ אַיְיך דָעַרְצִילַן.

ב.

אַיְר ווַיִּסְטַ דָאָז שְׂוִין, אָז מִיר זָוְן אַקָּאָמִיטָעַט אִין לְאָנְדָאָן. גַע-
פִּינְעַן אִין לְאָנְדָאָן אַקָּאָמִיטָעַט — אִיז פְּוֹנְקַט, ווַיְיָ אַגְּסַט ווּזְגַּן שְׁטוּרַיִ

אַנְדָּלֶ. נַאֲר ס'אַיז דַּאֲך אַבְּעָר דַּא אַגְּט אֹוֵיפֿ דַּעַר וּוּלְטַ, גִּיעָן מִיר
אַיִינַ מַאל אָזְוִי אַיבְּעָרָן וּוּיְיטְשְׁפֶלְ. פֿאָרְגְּנָאַכְּטְלָעַךְ אַיזְ אַדָּם גַּעוּוּןַ.
אַדָּם הַיְמָטַ, נִשְׁתָּ פֿאָר נַאֲכַטַּ, נַאֲר בַּיְ טָאגַ. אַיְן לְאַנְדָּאָן אַיזְ נִשְׁתָּ
נִשְׁתָּ קִיּוֹן בַּיְ טָאגַ, נִשְׁתָּ קִיּוֹן אַיְן דַּעַר פּֿרְיַ. אַיְן לְאַנְדָּאָן אַיזְ שְׁטָעַנְ-
דִּיק פֿאָר נַאֲכַטַּ. בְּאַגְּעַנְגַּט אַונְדוֹ אַיְדַּ מִיטַּ אַקְוֹץ וּוּיְטְיקַל, מִיטַּ אַ
מַאֲדְגַּעַטְ קְאַפְּעַלְיוֹשְׁ אַוְן מִיטַּ זּוּכְנְדִּיקַע אַוְגַּן.

— אַיך וּוּאַלְטַ גַּעֲמַעְגַּט שְׁוּעָרַן, אַז אַיר זּוּנְטַ יִידַּן.

אָזְוִי זְאַגְּטַ צַו אַונְדוֹ דַּעַר יִידַּ מִיטַּן קְוֹרְצַן וּוּיְטְיקַל אַוְן פּֿינְיַ עַנְטַ-

פֿערְטַ אַים :

— אַזְוֹדָאי! נַאֲך וּוּאַסְמְעַרְעַ יִידַּן! פּֿוֹן יִדְגְּלַאְנַד! . . .

— וּוּילְטַ אַיר אַפְּשַׁר פֿאָרְדִּינְגַּעַן אַמְצָוָה?

אָזְוִי מַאֲכַטַּ וּוּיְדַעַר דַּעַר יִידַּ, אַוְן פּֿינְיַ עַנְטְּפְּעַרְטַ אַים:

— לְמַשְׁלַ ?

— אַיך הַאֲבִ יַאֲרְצִיַּט, אַוְן קָאָן נִשְׁתָּ אַוּוּקְגַּיְן פּֿוֹן דַּעַר הַיִּם.
עַם פּֿעַלְטַ מִיר אַויִּס נַאֲך אַפְּאַר מַעְנְטַשְׁן צַו אַמְנִין . . . דַּאֲם בְּחַוְרַל
אַיְזַ שְׂוִין בְּרַ-מְצָוָה, צַי נַאֲך נִשְׁתָּ?
דַּאֲם מַיְינַט עַר מִיךְ. מִיר אַיְזַ דַּאֲם דּוּקָא גַּעֲפַעַלְן, וּוּאַס עַר רַוְּטַ
מִיךְ "בְּחוֹרְלַ" אַוְן מַיְינַט, אַז אַיך בַּין שְׂוִין בְּרַ-מְצָוָה.

אַדְרִוְּגַעְדְּרַאְפַעְטַ זִיךְ מִיטַּ אַיְן דַּעַר פּֿינְצְטַעְרַ אֹוֵיפֿ דַּי מַרְעַפַּ,
זְעַנְעַן מִיר אַרְיַין אַיְזַ פּֿינְצְטַעְרַ חַדְרַלַ, אַגְּנְפְּאַקְטַ מִיטַּ קְלִיְינַע אַוְיְמְגַעַ-
דְּאַרְטַעַ קִינְדַעַר אַוְן אַגְּנְפְּאַילַטַ מִיטַּ אַגְּדִיכְטַן רִיחַ פּֿוֹן "גַעֲפְּרִוְיטַע"
פּֿישַׁ. קִיּוֹן מְנִין אַיזְ נַאֲך נִשְׁתָּ גַּעְוּוּן. עַם הַאֲבַן נַאֲך גַּעְוְלַט זִיבַן.
דַּעַר יִיד הַאֲטַ אַונְדוֹ גַעֲבַעַטַן זִיצַן, אַוְן אַלְיַין הַאֲטַ עַר גַעֲבַעַן אַשְׁפְּרוֹנוֹגַ
אוֵיפֿ דַעַר גַּאַס, טַאַמְעַר וּוּטַ עַר כַּאֲפַן נַאֲך אַצְוֹוִי יִידַן. עַר הַאֲטַ
גַעֲבַעַן עַטְלְעַבַע שְׁפְּרוֹנוֹגַעַן, בַּיְזַ עַר הַאֲטַ צְנוֹנוֹגַעְשְׁלַאְגַן אַמְנִין.
אַיך הַאֲבִ מִיךְ דַעְרוֹוִילַ בְּאַקְעַנְטַ מִיטַּ דַי אַוְיְמְגַעְדְאַרְטַעַ קִינְדְעַרְלַעַר אַוְן
גַעְכְּאַפְטַ אַקוֹּק אַיְזַ אַוְיַוְן. דַאֲרַתַּ הַאֲבַן זִיךְ "גַעְפְּרִוְיטַע" פּֿישַׁ. בַּיְזַ
אַונְדוֹ אַיְזַ דַעַר הַיִּם זְאַגְּטַ מְעַן "גַעְפְּרַעְגַּלְטַ". דַאֲךְ דַאֲרַףַ מְעַן זְאַגְּן
"גַעְפְּרִינְטַע". אַיך וּוּיִם נִשְׁתָּ פֿאָר וּוּאַס. אַפְּשַׁר דַעְרַאְגַר, וּוּיַלְ דַי פּֿישַׁ
פּֿרְיִיעַן זִיךְ בְּשַׁעַת מְעַן פְּרַעְגַּלְטַ זִיךְ. סִיְיַ וּסִיְיַ זְעַנְעַן גַעְפְּרִיְיטַע
פּֿישַׁ גַּאֲרַ נִשְׁתָּ אָזְוִי שְׁלַעַכְטַ, וּסִיְיַ שְׁוּעַגְעַרְיוֹן בְּרַכָּה מַאֲכַטַּ דַעַם
אַנְשְׁטַעַלַ. וּזְעַן מַעַגְיַט מִיר אַיְצַט אַשְׁטִיקַל גַעְפְּרִיְיטַע פּֿישַׁ, וּוּאַלְטַ אַיך

זיך מהיה געווען. איך מײַן, אָז ברכה אלײַן וואָלט זיך אויך נישט אָפָגעווזאגט. מיר האָבָן אָלָע אָגָאנְצָן טָאג פָּמָעַט גָּעָזָאַט. מיר לעבען שׂוֹין עַטְלָעַכְעַט טָעַג מֵיט אָשְׁטִיקָל הַעֲרִינְג אָוָן מִיט רַעֲטָנָע. אַיִּן ווַיְתְּשַׁעְפֵּל קַרְיוּגַט אַיר גּוֹטָן, מִיר זָאַלְן בְּלִיבָּן מֵיט אִים עַפְעָם גַּעַנְעַט טָאָן אָשְׁכָּל, וּוֹעֵן עַר בְּעֵט אָוְנְדָּז, מִיר זָאַלְן צָוְיִינְ, אָז מִיר ווַיְלַזְמַעַן אַיִּן מַוְיל אַרְיִין. הַפְּנִים, עַר הַיְּבָט נִישְׁט אָז צָוְיִינְ, אָז מִיר ווַיְלַזְמַעַן. פָּוֹן ווְאַנְעַן ווַיִּים אַיך דָּס ? מַחְמָת, וּוֹי בָּאַלְד מִיר האָבָן אָפָגָעַע דָאַוְונַט מַנְחָה אָוָן עַר הַאָט אָפָגְעַזָּגַט דָעַם קְדִישָׁ, הַאָט עַר אָוְנְדָּז בָּאַלְד אָפָגְעַדְאַקְט פָּאָר דָעַר טְרוֹחָה אָז הַאָט אָוְנְדָּז גָּעָזָאַט, אָז מִיר קָאנְעַן גַּיִּין. מִיְּן בָּרוּדָעַר אַלְיָהוּ הַאָט אָכְבָּעַר גָּעָזָאַלְטָהָבָן דָוָר אִים אָשְׁטִיקָל טּוּבָה. עַר הַאָט גָּעָמָאַכְט אָשְׁמוּעַס מִיט אִים ווּוֹעֵן קָאַמִּיטָּעַט, אָז גָּעָכָאַפְט אָקוֹק בְּשֻׁתָּה אַוְיָף דִי גָּעָפְרִיאַוְטָעַ פְּיִיש אָז גָּעָגְבָּן אָשְׁלָוָנְג-אַרְאָפָּ. דָעַר יִיד הַאָט מִיט אַיִּין הַאָנְטָנָג גָּעָהָלָטָן בַּיִּ דָעַר קְלִיאַמְקָעָ פָּוֹן דָעַר טִיר, אָז מִיט דָעַר אַנְדָּעָרָעַר הַאָנְטָנָג עַר אָוְנְדָּז דָעַר צִוְּילָט פָּוֹנוּס קָאַמִּיטָּעַט עַפְעָם ווַיְיָעַר נִישְׁט קִיְּן פְּרִיאַלְעַכְעַ מעָשָׂות. עַרְשָׁתָנָם, הַאָט דָעַר יִיד גָּעָזָאַגָּט, אָז עַמְּ הַיְּבָט זִיךְ נָאָר נִישְׁט אָז — נָאָר נִישְׁט אָקִיְּן קָאַמִּיטָּעַט. דָעַם הַיְּסָט, סְאִיְּ דָאָ אָקָאַמִּיטָּעַט, עַט-לְעַכְעַ קָאַמִּיטָּעַט, נָאָר דִי לְאַנְדָּעָרָעַר קָאַמִּיטָּעַטָּן נִיבָּן נִישְׁט אַזְוִי נִיךְ קִיְּן גָּעַלְתָּ. אַוְיָב אַיִּר ווּוֹלְטָבָאַהָלְפָק זַיְּן פָּוֹן אָלְנָדָעָרָעַר קָאַמִּיטָּעַט, מָוֹזָט אַיר פְּרִיעָר זִיךְ גָּוֹט אַגְּלָיוֹפָּן, בְּרַעַנְגָּן פָּאָפְרָוָן אָוָן עֲדוֹת, אָז אַיר זַעַנְט אָז עַמִּיגָּרָאַנָּט אָוָן פָּאָרָט קִיְּן אַמְּעָרִיקָע. מַחְמָת סְיַעַנְעַן דָא אָסְךְ עַמִּיגָּרָאַנָּט, ווֹאָס זָאָג נָאָר, אָז וַיְיָהָרָן קִיְּן אַמְּעָרִיקָע. נָאָר דָעַם, אָז אַיר בְּרַעַנְגָּט שַׁוִּין אַלְצָדִינְג, קָעָן מָעֵן אַיךְ פָּוֹן קָאַמִּיטָּעַט גַּעַבְנָן צּוֹרְטָה שְׁטוּיָעַר נָאָר אַוְיָף צְרוּקוּגָם, דָעַם הַיְּסָט, אַיר זָאָלְטָ פָּאָרָן צְרוּקָה אֲהָיָם. מַחְמָת דִי לְאַנְדָּעָרָעַר קָאַמִּיטָּעַטָּן הַאָלָטָן נִישְׁט פָּוֹן אַמְּעָרִיקָע. דָעַרְהָעָרט אָזְעַלְכָעַ דִּיכְבָּרִים, אַיִּן מִיְּן בָּרוּדָעַר אַלְיָהוּ בָּאַלְד גָּעָזָאַר אָז בְּעֵמָה (אַיר ווַיְיָסְט דָאָךְ, אָז עַר אַיז אָכְעַסְן). אָזְן פְּנִינוּ אַיז דָאָךְ אַוּוֹדָאַי אָשְׁטִיקָל פָּאָרָשָׁוִין, הַאָט עַר אַגְּגָהוּבָין צָוְיִיעָרָן אַוְיָף זַיְּן לְשָׁוֹן : — וּוֹאָס הַיְּסָט — וַיְיָהָרָן אַיז דָעַם מַעְגְּלָעָךְ ? — וַיְיָהָרָן זִיךְ זָאָס אָלְנָדָעָרָעַר פָּוֹן צִוְּוִילְיְזָאַצְיָע ?

שלאנט אים איבער דער ייד פונגעם מנין, האלט אַפּוֹן די טיר און זאנט צו אים:
 — ריזד אהער, ריזד אהין! אט האכ איך איז געגעבן אַנְצָר-
 רעם פּוֹן אַקָּאַמִּיטָעַט, פּאָרֶט זיך דורך אליאן צום קאַמִּיטָעַט, וועט איז
 זען, אָז ס'אייז אלרייט.

ג.

ארוייסגעגעגעגען פונגעם יארצייט, איז אונדו נאַכְגַּעַל אַפּוֹן דער ריח
 פּוֹן די „געֶרְיִיטָעַט“ פֿיש. מיר אַלְעַט האָבָן געֶקְלָעַט וועגן זוי, נאָרְדִּין
 האט קוינער נישט גערעדט פּוֹן זוי, אַחֲזָעַ בְּרַכָּה. זי האט זוי אַנְגָּעַ-
 בענטשט אַ פּוֹלְזָן קאָפּ. מיין מַצְמָעַ קָאָן נִשְׁתַּת לִידֵין:
 — וואָסָה האָסְטָו צו זוי? נַעֲבָעַ עַרְלָעַכָּע מענטשן! זוֹצָן אַין
 אַז גִּיהִינָּם — פּוֹנְדָעַסְטּוּוֹגָן, אָז עַסְטָוֹמָט צו אַ יָּאַרְצִיָּט, זָוְכָט מַעַן
 אַ מַּנִּין . . .

ענטשערט אַיר בְּרַכָּה:

— שווינער! לאָזָן זוי אַיר בְּרַעְנָעַן אַין אַיְינָעַם מִיט זַיְעַרְעַ
 יָאַרְצִיָּט אַון מִיט זַיְעַרְעַ גַּעֲרְיִיטָעַט פֿיש! מַעַ שְׁטָעַלְטַ אַפּ פְּרַעְמְדַע
 מענטשן, מַעַ רַוְּטַ זַיְעַרְיָן צוֹ זַיְעַרְיָן שְׁטוּבָ אַרְיָן, — גַּעַם גַּיבָּ דָעַם
 קִינְד אַ שְׁטָקָל גַּעֲרְיִיטָעַט פֿיש כָּאַטְשָׁ פּוֹן יוֹצָא וועגן . . .
 דָּסָם מִינְטַ זַיְמָיך. אַט עַרְשָׁת בֵּין אַיך גַּעַוְעַן בְּיָם יִידֵין אַ „בר-
 מַצּוּה-בְּחוּרְלַ“, אַיצְטַ בֵּין אַיך שְׂוִין גַּעֲוָאָרְן בֵּין בְּרַחְנוֹן אַ „קִינְד“ . . .
 גַּעַטְעַ יָאָרָן, אָז בְּרַכָּה נַעַמְתַּ וַיַּך אָזָן מִין קְרוּזָעַ! — אַזְוִי טַרְאָכָט אַיך.
 מִיר לאָזָן זַיְעַרְעַזְעַקְעַט צום קאַמִּיטָעַט. אַז עַצְחַ האָט
 אַונְדוֹ דָעַר יִיד גַעַעַבָּן, אַ דָּאַנק אַים, אָז מִיר זַאָלָן נִשְׁתַּת גַּיְינָן צַוְּהָטָם
 — מִיר זַאָלָן זַיְעַרְעַזְעַקְעַט אַוְיְוָעַן טַרְאָמָמוֹי אָזָן פּאָרָן גַּלְיָיך.
 האָט אַכְבָּר דָעַר לאַנדָאַנְעַר טַרְאָמָוָי אַ טְבָע — עַר האָט פְּיִינְט זַיְעַר
 אַפְּשָׁטָעַלְן. וּוֹיֶּלֶט מַע זַאָל צוֹ אַים נִשְׁתַּת מַאֲכָן מִיט די העַנְטַ, טָוָט עַר
 זַיְעַר לְוִוְּטַ — עַר לְוִוְּטַ. נַאֲכְלוֹפָן אַים וּוּעַט אַיך נִשְׁתַּת הַלְּפָן —
 אַיר וּוּעַט אַים נִשְׁתַּת כָּאָפָן. אַ גְּלִיק, וּוּסָם אַיְינָעַר האָט זַיְעַר אַיְפַּ
 אַונְדוֹ דָעַר בָּאַרְעַט, אָזָן דָוּקָא אָז עַנְגָּלָעַנְדָעַר מִיט אַפְּגָּנָאַלְטָעַ וְאַנְ-
 צָעַם (טַאָמָר זַעַט אַיר אַ מַעַנְטַשָּׁן מִיט גַּעַגְּלָטָעַ וְאַגְּנָצָעַם, זַאָלָט אַיר
 וְוִיסָּן, אָז ס'אייז אַן עַנְגָּלָעַנְדָעַר). דָעַר עַנְגָּלָעַנְדָעַר האָט גַּעַזְעַן, אָז מִיר

מאכָן מיט דַּי הענט צו די טראָמוּוויעַן, און דַּי טראָמוּוויעַן לוֹוָן,
האָט עֶד אונדְזוֹ צוֹגָעָטֶרֶת צו אַ קָּלוֹסְטָעֶר אָוֹן האָט אונדְזוֹ אַנְגָּעוּווֹיזַּן
מיט דַּי הענט, אָז דָּא זָלְן מִיר שְׁטִיּוֹן. בָּךְ הוּא. עַם האָט נִישְׁתְּגַעַּן
דוֹיעָרט קִין מִינּוֹת, אַיְוֹ אַנְגָּעָלָפָן אַ טְּרָאָמוּווִי אָוֹן האָט זִיךְ אַפְּגָעָן
שְׁטָעַלְתָּן. זְעַנְעַן מִיר אַלְעַ אַרְיָין — אַיךְ, אָוֹן מִין בָּרוֹדָעֶר אַלְיָהָוּ, אָוֹן
אונדְזָעֶר חַבְּרָ פִּינִי, אָוֹן דַּי מַאֲמָעָן, אָוֹן בְּרַכָּה, אָוֹן טִיבָּל — אָוֹן מִיר
פָּאָרֶן. גִּוְיִטְ-צַוְּ דַּעְרָ קָאנְדוּקְטָאָר אָוֹן הַיּוֹסְטָ וּזְרָ, מַעַן זָלְן
בְּיַעַטְנָן. שְׁטָעַלְתָּן זִיךְ אַרְוִוִּים פִּינִי אָוֹן פְּרָעָגָט אִים : וּוֹיֶּל ?
זָגָט אִים דַּעְרָ קָאנְדוּקְטָאָר „פִּיְיף“. פְּרָעָגָט אִים פִּינִי נָאָר אַ מָּאָל :
וּוֹיֶּל ? זָגָט אִים דַּעְרָ קָאנְדוּקְטָאָר וּוֹידָעָר אַ מָּאָל, שְׁוִין מִיט
פָּעָם : „פִּיְיף“. דּוֹיִוִית זִיךְ אִוּמָן צו אונדְזוֹ פִּינִי אָוֹן זָגָט :
אַיר הַעֲרָת ? עֶד הַיּוֹסְטָ מִיךְ פִּיְיף ! גִּוְיִטְ צו מִין בָּרוֹדָעֶר
אלְיָהָוּ אָוֹן פְּרָעָגָט אִים מִיט דַּי הענט : וּוֹיֶּל קָאנְטָ אַ פָּאָר ? זָגָט אִים
דַּעְרָ קָאנְדוּקְטָאָר, שְׁוִין רַעַכְתָּ אַין פָּעָם : „פִּיְיף !“ צָעַלְאָכְטָ זִיךְ פִּינִי,
אָוֹן אלְיָהָוּ רַוְּפָט זִיךְ אַן צָום קָאנְדוּקְטָאָר, שְׁוִין אוּיךְ מִיט פָּעָם : „פִּיְיף
אַלְיוֹן !“ . . . וּוֹעֲרִית דַּעְרָ קָאנְדוּקְטָאָר מְלָא גַּלְגָּלָן, מַוְתָּ אַ צִּבְיָא אַ
שְׁטוּרִיק, שְׁטָעַלְתָּן אַפְּ דַּעְמָ טְּרָאָמוּווִי אָוֹן וּוֹאָרְטָ אַונְדוֹן אַרְוִוִּים מִיט אַזָּא
רַצְיחָה, גַּלְיָיךְ וּוּמִיר הַאֲבָן אִים גַּעֲוָוָלָט קוֹילְעָן אָוֹן צוֹנוּמָעָן זְיוּן רַיּוּעָ
טַאַש מִיטָּן גַּעַלְתָּ. צָום סּוֹפְּ לְאַזְוָּן זִיךְ אִוּמָן, אָז דָּאָם, וּוּאָס דַּעְרָ
קָאנְדוּקְטָאָר האָט „גַּעֲפִיּוֹט“, האָט עֶד דָּאָם גַּעֲמִינָט פִּינִת.

— נָו ? זָלְן נִישְׁתְּגַעַּן אַ שְׂרָה אַוְיָף לְאַנְדָּאָן ?

אוֹזִוְוּ זָגָט בְּרַכָּה, אָוֹן מִיר גִּיּוֹן אַין קָאמִיטָעָט אַרְיָין צַוּפָּוּם.

.ד.

אַין לְאַנְדָּאָנָעָר קָאמִיטָעָט אַין פְּרִיְילָעָן, וּוּ אַין אַלְעַ קָאמִיטָעָט,
אַין הוֹיָף וּוּאַלְגָּעָרָן זִיךְ עַמְּגָרָעָנָן, אַזְוִי וּוּמִיטָּ, אָוֹן אַינְגָּעוּווֹינִיק אַין
שְׁטוּב וּזְצִנְעָן מַעֲנְטָשָׁן אָוֹן רַיְיכָרָעָן צִינְגָּרָן אָוֹן זָגָן זִיךְ אַיִינָס דָּאָם
אַנְדָּעָרָע : אַלְרִיָּט. דַּעְרָ חִילּוֹק אַיִן, וּוּאָס דַּי דִּיטְיוֹשׁ קָאמִיטָעָט,
טַשְׁקָעָם טְּרָאָגָן דַּי וּוּאַנְצָעָם פְּאַרְדָּרִיָּט אַרְוִיָּפָט אָוֹן רַיְיכָן אַוְיָף דִּיטְיוֹשׁ,
אָוֹן דַּי לְאַנְדָּאָנָעָר קָאמִיטָעָט שַׁקְעָם הַאֲבָן אַפְּגָעָנָלָט דַּי בָּרְדָּ מִיט דַּי
וּוּאַנְצָעָם אַין גַּאנְצָעָם אָוֹן רַיְיכָן : „אַלְרִיָּט !“ — אַפְּטָעָטָרָ מִיט וּוּי.

די מאנצביבין גייען געגאלט, אונדי וויבער טראָגן אלע פֿאַרְוקָן אויף די קעפּ. און נישט נאר די וויבער — אָפֶילוּ די מײַדְלָעַךְ טראָגן צו געקלעפּטָע האָר מיט געקייזולטָע לאָקָן, האָבָן אלע גְּרוּסָע ציַין און זענען אָזָוי מִיאָום, אָזָס שְׁלָאָגָט צו דָּעַר גָּאַל. פֿוֹנְדָּעָסְטוּגעַן, לאָבָן זַיְהָ פֿוֹן אָונְדוּ אַין די אָוִיגָּן, טִיְּטָן מִיטָּ די פֿינְגָּעָר, אַין קְוּוֹטְשָׁעָן אָזָוי, אָזָס אָזָוי אַבְּיוֹן פֿאַר לְיִוְּטָן. צְוּוֹי מִידְלָעַךְ האָבָן אָונְדוּ אָפֶגְּעָן שְׁטָעַלְתָּ אַין מִיטָּן גַּאֲמָן אַין האָבָן זַיְהָ צְוּגְעַטְשָׁעַפְּטָעָט צו מִין ברודער אלְיהָו, עָר זַאְל גַּיְינָן אַין בָּאָרְכְּבָּעָר-שָׁאָפְּ". פֿרְיעָר האָבָן מִיר נִישְׁתּ פֿאָרְשָׁטְאָגָעָן, ווּאָס דָּס בָּאָטְיִיטָן. אִיצְּטָן ווּוִיסְּטָן מִיר שְׁוֹן: גַּיְינָן אַין בָּאָרְכְּבָּעָר-שָׁאָפְּ הַיִּסְטָּט אָפֶשְׁעָרָן זַיְהָ אָזָס אָפֶגְּאָלָן זַיְהָ. מַאְדָּנָעָ בָּאָשְׁעָגָעָ נִישְׁן, אַלְיָין גַּיְינָן זַיְהָ פֿאָרְשָׁמָוֹצָת בֵּין האָלְדוּן, פֿרְעָמָן אַין מִיטָּן גַּאֲמָן גְּעַרְיוּטָעָ פֿיְשָׁ, ווּאָס לאָזָן זַיְהָ חָרְעָן פֿאַר אָמִילָן, אַין האָבָן פֿיְינְטָן האָר. שִׁיבּוּרִים זענען זַיְהָ אָוִיךְ גַּאנְץ נִישְׁקָהְדִּיקָעָ, נָאָר זַיְהָ ווּאָלְגָּעָרָן זַיְהָ נִישְׁתּ אָוִיךְ דָּעַר גַּאֲמָן, אָזָוי ווּבְּיִ אָונְדוּ. מַעַלְאָזָטָן זַיְהָ נִישְׁתּ אַלְאָנד אָזָס זַיְהָר אָזָס ווּאוֹלָם, זַאגָּטָן בְּרַכָּה, נָאָר עַם ווּוַיְלָ נִישְׁתּ בְּרַעֲנָעָן.

— ווּאָס ווּעָט דִּיר אָרוּסְקוּמוּן, אָזָס'וּעָט בְּרַעֲנָעָן ?

אָזָוי פֿרְעָנְטָן בְּיִ אִיר מִין ברודער אלְיהָו, אַין בָּאָפְּטָהָן קָוָן אִיר אָזָסְוָן פְּסָקָ. בְּרַכָּה אָזָזָי ווּוַיְלָ, קָאָן זַיְהָ. אָמָל, מַאְכָּבָט זַיְהָ, זַאְל זַיְהָ אָיְיךְ שְׁוּוִיגָּן, נִישְׁתּ רִידְזָן אָזָס ווּאָרְטָטָן צוּ קִינְעָם, אַין אָמָל עַהְנָט זַיְהָ אָוִיךְ בְּיִ אִיר אָזָס קְוּוֹאָל פֿוֹן ווּוּרְטָעָר, אָזָז אָדָעָר פֿאָרְשָׁטְאָלָן זַיְהָ דִּי אָוִיעָרָן מִיטָּטָוָעָ, אָדָעָר לוֹיְפָן אַין דָּעַר ווּוּלְטָטָ אָרְיָין. אָיךְ גִּיבְּ אָיְיךְ אִיבְּעָר אִירָעָ רִידָּ, ווּאָרְטָט בְּיִ ווּוּאָרטָ :

— ווּאָס שְׁטָעַלְסָטוּ זַיְהָ אָזָוי אִין פֿאַר דָּעַם גַּעֲבָנְטָשָׁטָן לאָנְדוּאָן מִיטָּן שְׁוֹוָאָרְצָן הַיְּמָלָן, מִיטָּ די גַּעֲגָלְטָעָ מַאְרְדָּעָם, מִיטָּ דָּעַם שִׁינְעָם ווּוּיְתָשְׁעָפָל, מִיטָּ די גַּעֲרְיוּטָעָ פֿיְשָׁ, מִיטָּ די אָלְטָעָ מַוִּידָן, מִיטָּ די גַּעֲדְּרְיוּטָעָ לאָקָן, מִיטָּ די פֿאָרְשָׁמְוּצִיקָטָעָ קְלִיְּדָלָעָךְ, מִיטָּ די קְבָּצָנִים ווּאָס טְרִינְקָעָן דּוֹשְׁנְדוּשְׁעָרְ-בִּירָן, מִיטָּ די קָאָנְדוּקְטָאָרָן, ווּאָס הַיִּסְטָּן פֿיְקָן, מִיטָּ די יִידָּן, ווּאָס האָבָן יִאָרְצִיָּת אַין זַשְּׁאָלְעָוָעָן אָטְרָונְקָ ווּוּאָסְעָר ?

אָזָוי זַאגָּטָן בְּרַכָּה אַין אִין אָטָעָם, ווּי די עַשְׂרָתָ בְּנֵי המָן, אַין לאָזָטָן אָוִים מִיטָּ צְוּנוֹיָפֿגְּעַלְיִיגְּטָעָ העַנְטָ :

—לאנדאָן, פֵּאָר ווֹאָס בְּרוּנְסְטוּ נִישְׁתָּ ? ! . . .
רְבִינוּ-שְׁלָעוֹלָם ! וּעַן וּעַלְן מֵיר שְׂוִין זַיִן אַזְמָעַרְיָקָעַ ? . . .

עוֹלָם וּמְלוֹאָו (אוֹילָעָם אָומְלוֹאָו) — זַיִעַר טִיעָר.
טְרַחַה (טִוְרַכָּע) — גָּאָמְיָאָונָג, בָּאָלְעַסְטִיקָּו, אָרְבָּעָט.
עֲשָׂרַת בְּנֵי הָמָן (אַסְעָרָעָס בָּעָנָיו הָאָמָאָן) — דֵּי צַעַן זַיִן צָוַן הָמָן.

מול-טоб, מיר זענען שוין אין אַמְּעָרִיקָע!

.א.

אונדו קומט מול-טוב — מיר זענען שוין אין אַמְּעָרִיקָע. דאס הייסט, מע זאנט, אָז מיר זענען אין אַמְּעָרִיקָע. אַמְּעָרִיקָע האָן מיר נאָך ניט געווען, וואָרָעָם מיר זענען נאָך דערוויל אין „קָעַסְטָל-גָּאָרְטָל“. דאס הייסט, אַמְּאָל הָאָט דאס אָזֶוַי געהייםן. היינט הייסט עם שוין מעד נישט „קָעַסְטָל-גָּאָרְטָל“, נאָך „עַלִּים אַיְלָאָנד“. פָּאָר וואָס עַפְּעָם „עַלִּים אַיְלָאָנד“? „וּוֹיְיל דאס שטיקל לאָנד הָאָט אַמְּאָל געהערט צו אַיְנָעָם עלייע, אָזֶוַי ער געווען אָנָאָר בֵּיז דער סְטָעַלְיעַ“. אָזֶוַי זאגט אַונְדוּזָר חַבָּר פִּינִּי צוֹם גְּרָאָם, ווי זיַּן שְׁטוּיגָעָר אַיִּז. פִּינִּי אָזֶוַי בעַם אַוְיָהָן עַלִּים אַיְלָאָנד מִיט סְכָנוֹת. לְמַאי מַע פָּאָרְהָאָלְטָל דַּי אַרְעָמָע עַמִּיגְרָאָנָטָן אָזֶוַי דַּרְיכָע לְאָזֶות מַעַן אַרְיָין גְּלִיָּח, ווי זיַּן קָוְמָעָן אָז מִיט דַּעַר שִׁיפָּה. דאס פָּאָסָט, זאגט ער, נאָך פָּאָר פָּאָנִיָּעָגָנָב, נישט פָּאָר אָזֶאָט פָּרִיעָר מִדְיָהָה, ווי אַמְּעָרִיקָע. אַלְעָ דְּרָאָפָּן דַּא זַיְן גְּלִיָּח. נִשְׁתָּאָקִיָּן אַרְעָמָע, נִשְׁתָּאָקִיָּן רִיָּיך. אָזֶוַי ער הייבט אָז שִׁיטָּן מִיט גַּעֲמָעָן: קָאַלְוָמְבָּום, שֻׁקְּסְפִּיר, באָקָל, צְיוּוֹלְיְזָצְיעַ... ער קָלִיבָּט זִיךְ אַנְשָׁרְיוֹבָּן אוֹפָּה זיַּן אַלְיָד אָזֶוַי עַקְעָגָבָן זיַּן אַגָּב, אָז דַּעַר שְׂוֹאָרְצָעָר יִאָר זַאל זַיְן גַּעֲמָעָן! ער הָאָט נִשְׁתָּאָקִיָּן טִינְט אָז פָּעַדְעָר אָז קִיְּין בְּרַעְלָפְּטִיר. זאגט אִים מִיְּין בְּרוּדָעָר אַלְיָהָו, אָז אֹוְבָּעָס גַּעֲעַלְטָא אִים נִשְׁתָּאָקִיָּן לְאָנד, הָאָט ער אַברְוָה פָּאָרְן צְרוּרִיך. אָזֶוַי גַּעֲדָעָנְקָט אַיר דַּאָךְ מַסְתָּמָא פָּוּן אַמְּאָל, אָז דַּי צְוּוֹי, פִּינִּי אָזֶוַי אלְיָהָו, זענען זעלטָן שָׂוָה בְּשָׂוָה. וואָס אַיְנָעָר זאגט, דְּרִינְגָּט דַּעַר אַנְדָּעָרָעָר קָאָפְּוִיעָר. „דַּעַר זּוּמָעָר מִיטָּן וּוּינְטָעָר“ — רַוְּפָּט זִיךְ מִיְּין בְּרוּדָעָר אַלְיָהָוָו וּוּיָבָּה, בְּרָכָה, אָזֶוַי כָּאָפְּט אַמְּאָסָן פָּסָק פָּוּן אַיר מַאָן, פָּוּן אַלְיָהָוָן. ער רַוְּפָּט זִיךְ אָז „בְּחַמָּה“ אָזֶוַי „סְאַטָּעָ צִגְּ“, אָזֶוַי נאָךְ אַזְוּלְכָעָ נִעְמָעָן, וואָס סְאַיְזָ נִשְׁתָּאָפְּדָאָי אַיְבָּעָרָ-צְחוֹרָן. מִשְׁתָּאָקִיָּן דַּי מַאָסָע אָזֶוַי זאגט צו אַיר שְׁנוֹר, אָז קָעָץ רִיְּסָן זִיךְ טָאָר אַמְּעָנְטָשָׁ נִשְׁתָּאָקִיָּן אָזֶוַי מִיטָּן, וואָרָעָם ער קָאָזֶן כָּאָפָּן אַ דְּרָאָפָּן...